

**QADIMGI MISR MADANIYATI: TARIX, ME'MORCHILIK,
SAN'AT VA ILMIY YUTUQLAR**

Hasanboyev To'raqul Foziljon o'g'li

Jizzax davlat pedagogika universiteti Tarix fakulteti o'qituvchisi,

Norbo'tayev Diyorbek Umarali o'g'li

Jizzax davlat pedagogika universiteti Tarix fakulteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Qadimgi Misr madaniyati insoniyat tarixidagi eng qadimgi va murakkab sivilizatsiya sifatida tahlil qilinadi. Nil vodiysi, ijtimoiy tuzilish va iqtisodiy tizim me'morchilik, san'at va yozuv rivojiga zamin yaratgan. Zamonaviy tadqiqotlar esa uning ilmiy va antropologik merosini chuqurroq o'rganishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: Qadimgi Misr, madaniyat va tarix, san'at va me'morchilik, iyeroglif, diniy e'tiqod, Nil daryosi, piramidalar haqida, ilm-fan va iqtisod, sivilizatsiya tizimi.

Qadimgi Misr — insoniyat tarixidagi eng qadimgi va murakkab sivilizatsiyalardan biri bo'lib, Afrikaning shimoliy-sharqida, Nil daryosi quyi oqimida vujudga kelgan. Nil vodiysi dehqonchilik va sug'oriladigan relyef uchun qulay sharoit yaratgan, bu esa insonlarni doimiy yashash maskanlariga jamlab, murakkab davlat tuzilishining shakllanishiga zamin yaratgan.[1]. Ushbu geografik va iqlimiy sharoit Misr jamiyatiga iqtisodiy barqarorlik, qishloq xo'jaligi rivojini, shuningdek, me'morchilik va san'atning yuqori darajada rivojlanishiga imkon bergan.

Qadimgi Misr jamiyati qatlamli tuzilishga ega bo'lib, podshoh, ruhoniylar, amaldorlar, dehqonlar va hunarmandlar kabi ijtimoiy tabaqalardan tashkil topgan edi. Podshoh — davlat va diniy tizimning markazida bo'lib, "Xudoning yer yuzidagi vakili" sifatida hurmat qilingan. Ruhoniylar diniy marosimlar va ibodatlarni boshqarish bilan birga, yozuv va ilm-fan sohalarida ham yetakchi rol o'ynagan¹.

Amaldorlar esa davlat ishlarini tashkil qilish va soliqlar yig'ish, shuningdek, qurilish va iqtisodiy loyihalarni nazorat qilish bilan shug'ullangan. Qishloq xo'jaligi asosiy iqtisodiy soha bo'lib, Nil daryosining sug'orish tizimlari yordamida dehqonlar yuqori hosil yetishtirgan. Shu bilan birga, hunarmandchilik va savdo rivojlangan bo'lib, Misr mahsulotlari, jumladan, yog'och buyumlar, kulolchilik, gilamchilik va oltin buyumlar chet el bilan almashilgan.[2]

Qadimgi Misr ilm-fani va texnologiyasi ham yuqori darajada rivojlangan. Astronomiya, matematika, tibbiyot, me'morchilik va texnika sohalarida erishilgan yutuqlar nafaqat ichki ehtiyojlar uchun, balki keyingi tsivilizatsiyalar — qadimgi Yunon, Rim va Arab dunyosi — uchun ham ilhom manbai bo'lgan.[3]. Misr olimlari geometriya yordamida piramidalar va ibodatxonalarni loyihalashni mukammal o'rgangan, shuningdek, tabobatda o'simliklardan dorilar tayyorlash va jarrohlik amaliyotlarini amalga oshirish bo'yicha katta tajriba orttirgan.

Qadimgi Misr tarixi bir nechta davrlarga bo'linadi: ilk podsholik, qadimgi podsholik, o'rta va yangi podsholik, shuningdek ellinistik davr. Har bir davrda siyosiy markazlashuv, podshohlar sulolalarining barqarorligi va davlat institutlarining shakllanishi bilan birga madaniy hayot va san'at ham rivojlangan. Ayniqsa, piramidalar va maqbaralar qurilishi Misr sivilizatsiyasining eng yorqin me'moriy yutuqlari sifatida qadrlanadi. Gigantesk piramidalar, xususan Xufu va Xafre piramidalari, insoniyat arxitekturasining mo'jizalari bo'lib, ularning qurilishi va ichki tuzilishi bugungi kunda ham zamonaviy texnologiyalar — muon tomografiya va boshqa 3D skanerlash usullari yordamida o'rganilmoqda[2].

Qadimgi Misr madaniyati juda keng qamrovli bo'lib, san'at, yozuv, ilm-fan va din bilan chambarchas bog'liq edi. Haykaltaroshlik, devoriy rassomlik, relieflar, papirusdagi yozuvlar, sarkofaglar va maqbaralar qadimgi Misrning moddiy va madaniy boyligini ko'rsatadi. Iyeroglif yozuvi orqali diniy matnlar, rasmiy hujjatlar, ibodatlar va kundalik hayotga oid yozuvlar saqlab qolingan[3]. Shu bilan birga, qadimgi Misrda tabobat, astronomiya, geometriya va muhandislik sohalarida yirik yutuqlar qayd etilgan, bu esa uni boshqa sivilizatsiyalardan ajratib turadi.

Diniy hayot va g'oyaviy tizim qadimgi Misr jamiyatida markaziy o'rin

tutgan. O'limdan keyingi hayotga bo'lgan e'tiqod, mumiyalash madaniyati, sarkofaglar va qabristonlar — qadimgi Misr madaniyatining ruhiy va axloqiy asoslarini tashkil qilgan.[4]. Bu din va e'tiqod tizimi san'at va me'morchilik bilan chambarchas bog'langan bo'lib, ibodatxonalar, haykallar va devoriy rasmlar orqali ifodalangan.

So'nggi yillarda ilm-fan qadimgi Misrni o'rganishda yangi yutuqlarga erishdi. 2025-yilda olimlar birinchi marta Erta sulola davriga oid genetik ma'lumotni tahlil qilishdi; bu ma'lumot qadimgi Misr va Sharq (Mesopotamiya) o'rtasida genetik va madaniy almashinuv mavjudligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, zamonaviy muon tomografiya texnologiyalari piramidalarning ichki tuzilishi va qurilish usullarini aniqlash imkonini berdi. Bu tadqiqotlar qadimgi Misr jamiyatini faqat arxeologik yoki tarixiy jihatdan emas, balki antropologik, genetik va madaniy kontekstda ham tushunishga yordam beradi.[5].

Xulosa qiladigan bo'lsak, Qadimgi Misr insoniyat tarixida nafaqat eng qadimgi davlatlardan biri, balki madaniy, ilmiy va diniy jihatdan murakkab sivilizatsiya sifatida qadrlanadi. Me'morchilik, san'at, yozuv va diniy e'tiqodlar qadimgi Misrni dunyo merosi sifatida saqlab qolgan, so'nggi ilmiy tadqiqotlar esa bu sivilizatsiyaning murakkabligini va ko'p qirraliligini yanada yorqinroq ko'rsatmoqda. Zamonaviy tadqiqotlar uning me'morchilik, san'at va ilmiy yutuqlarini chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Xushbaqov F., "Qadimgi Misr madaniyati". tadqiqot uz jurnali. 2023. 71-72-b.
2. Qadimgi Misr haqida. www.wikipedia.org. internet sayti. 2025.
- 3.Yo'ldoshev S. va boshq., "Qadimgi Misr: Din va yozuv". tadqiqot uz jurnali. 2023. 105-108-b.
- 4.Tarix fanini o'rganishda Qadimgi Misr ilm-fanining o'ri. www.cyberleninka.com internet sayti. 2021.
- 5.Reuters, "Ancient Egyptian man's genome reveals his society's cross-cultural ties", 2025.